

Högskolan
Kristianstad

MISSIV
2023-10-30

1 (1)
Dnr HKR 2023-161-307
Dnr U2023/01467

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Härmed översänds yttrande från Högskolan Kristianstad på regeringens forsknings- och innovationspolitik (U2023/01467).

För Högskolan Kristianstad

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Håkan Pihl'.

Håkan Pihl
Rektor

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Underlag till forsknings- och innovationspropositionen 2024

Sammanfattning

Högskolan Kristianstad ställer sig bakom SUHF:s inspel till kommande forsknings- och innovationsproposition. Lärosätet vill även särskilt framföra följande:

- Den akademiska friheten bör stärkas och lärosätena ges större frihet och ansvar för excellens, internationalisering och innovation. Produktivitet, det vill säga produktion i relation till resurser, bör vara i fokus i resurstilldelningen. Lärosätenas interna system för styrning och resursfördelning bör i detta sammanhang uppmärksammas.
- Som en del av ökade basanslag bör
 - den basresurs som knyts till utbildningsverksamheten höjas från dagens nivå 17 500 kr per HST till 24 000 kr per HST.
 - lärosäten som etablerar nya angelägna forskarutbildningar tillföras resurser för detta ändamål.
- Höjda basanslag bör kombineras med utvecklade myndighetsdialoger som avhandlar lärosätenas resursfördelningssystem, samverkan med externa parter, EU-finansierade forskningssamarbeten, innovation samt samarbeten mellan lärosäten i Sverige.
- Produktions- och effektivitetsavdraget bör slopas, på motsvarande sätt som skett i exempelvis Danmark.

Om Högskolan Kristianstad

Högskolan Kristianstad fyller en viktig samhällsfunktion genom att bidra till kompetensförsörjning och kunskapsutveckling. Utbildningsverksamheten har över tid anpassats till områden med stora arbetsmarknadsbehov och god efterfrågan från studenter. Flera utbildningsprogram riktas mot bristyrken. En väsentlig del av

utbildningsutbudet erbjuds på distans där ett stort utbud av fristående kurser och flera utbildningsprogram möjliggör ett livslångt lärande.

I *Strategi 2021-2025: Större bidrag till vårt samhälle* beskrivs ambitioner om att stärka verksamhetens attraktivitet, nytänkande och regionala relevans. Forskningens omfattning ska öka och innehållet ska knyta an till högskolans utbildningsområden. Utbildningar och forskning ska också vara nära knutna till utmaningar i arbetsliv och omgivande samhälle. Särskilt bör kopplingen till näringslivets behov stärkas.

Högskolans forskning har ökat på senare år med större produktion och ökande genomslag. Forskningen knyter an till de utbildningsområden som finns, och sker i hög utsträckning i samverkan med externa intressenter. Två nya forskarutbildningar har framgångsrikt etablerats, knutna till utbildningarna av sjuksköterskor respektive lärare. Forskningsplattformar med innovativa former för samverkan med omgivande samhälle har etablerats, knutna till vård, skola och verksamhetsutveckling i näringsliv och offentlig sektor.

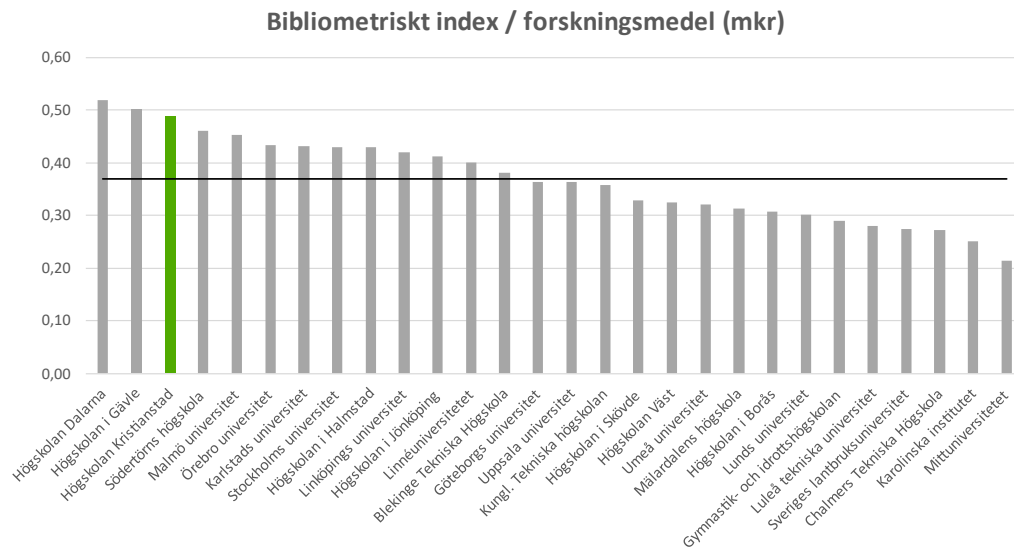
Excellens

Högskolan utvecklar excellens i forskning genom ett välutvecklat system för intern fördelning av forskningsresurser, ett system som

- 1.) tydligt premierar prestation (utan att styra forskningens innehåll),
- 2.) medger strategiskt stöd till forskare med speciellt goda framtidsutsikter,
- 3.) medger strategiska satsningar inom forskningsområden som är kopplade till utbildningar riktade mot bristyrken

I utvärderingen av forskningsprestationer beaktas resultat i form av vetenskaplig produktion relativt de resurser som forskarna har förfogat över. Systemet ger därmed en rättvisande jämförelse av forskares prestationer och tydligare incitament. Även samverkansaspekter samt förmåga att attrahera externa medel vägs in. Systemet har bland annat medfört att lovande juniora forskare, med relativt små resurser men med hög prestation, har synliggjorts och belönats. Detta har också varit gynnsamt för resursfördelningen mellan könen, som blivit betydligt mer jämställd – utan att kön har beaktats som en särskild variabel vid resurstilldelningen. Högskolan har således goda erfarenheter av resursfördelningssystem som driver excellens genom att se till produktivitet och menar att detta även bör prägla bedömningen av excellens på lärosätetsnivå.

Excellens, mätt som resultat relaterat till resursinsats, varierar bland lärosäten vilket syns om man ser på vetenskaplig produktion i förhållande till erhållna resurser (se diagram nedan).

Vetenskapsrådets bibliometriska index 2020 (baserat på publiceringar 2017–2020) delat med lärosätets totala forskningsmedel enligt UKÄ för perioden 2016–2019. Förskjutningen beror på att det tar ca ett år innan forskningsmedel omsätts i publikationer.

Samtidigt vill höskolan varna för förenklade mått vid jämförelser av lärosäten. Variationen i produktivitet är sannolikt större mellan forskningsmiljöer inom lärosäten än mellan lärosäten och jämförelser försvåras av att forskning ofta sker i samarbeten över gränser för lärosäten. Därför behövs nya sätt att mäta och värdera forskningsproduktion. Höskolan har anslutit sig till EU-initiativet COARA (The Coalition for Advancing Research Assessment) för att utveckla lärosätets system för forskningsutvärdering och meritering men också för att bidra till utvecklingen generellt och dela med sig av erfarenheter och resultat.

Höskolan vill också lyfta fram förmågan att nyttiggöra forskningsresultat och att utveckla forskning utifrån verksamhetsnära utmaningar. Excellens kan innebära att bidra till internationell kunskapsutveckling men också att nyttiggöra den internationella kunskapsutvecklingen i ett lokalt sammanhang, med situationsanpassade innovationer. De samverkansplattformar som utvecklats vid höskolan illustrerar innovativa former för att främja forskning, liksom det profilområde som har initierats.

Internationalisering

Höskolan Kristianstad arbetar för att främja ökat internationellt utbyte och ökad internationell rörlighet inom såväl utbildning som forskning. Höskolan bildar

från och med hösten 2023 ett nytt Europauniversitet tillsammans med åtta andra europeiska lärosäten i alliansen COLOURS. EU-kommissionen godkände den gemensamma ansökan i början av sommaren 2023. COLOURS står för *COLlaborative innOvative sUstainable Regional univerSities* och alliansen har samarbetat sedan 2021. Det gemensamma målet är att stärka det europeiska nätverket, öka lärosätenas synlighet globalt och främja rörlighet inom Europa. Sammanslaget omfattar alla lärosätena över 126 000 studenter och 12 300 medarbetare. Gemensamt för de deltagande lärosäten är att de geografiskt finns i gränsen mellan dynamiska utvecklingscentra och mer perifera regioner, med de speciella utmaningar som det innebär. Lärosätena har en möjlighet att genom samarbeten, utbildning och forskning, bidra till sina respektive regioners utveckling.

Att vara medlem i Europauniversitetsalliansen COLOURS berikar högskolans forskning på flera sätt. Högskolans forskningskapacitet stärks av breda nätverk vilket lägger grunden för nya partnerskap och tvärvetenskapliga samarbeten. Genom att kombinera högskolans resurser med andra institutioners resurser inom alliansen kan lärosätet initiera större forskningsprogram och dra nytta av externa forskningsresurser såsom avancerad forskningsinfrastruktur. Alliansens styrka ligger också i dess potential att öppna dörrar till gemensam forskningsfinansiering, både från EU och från andra håll. Högskolan skulle här vilja framföra önskemål om ett nationellt myndighetsstöd som kan ge råd och finansiell uppbäckning till lärosätena i EUI-arbetet. Ett nationellt myndighetsstöd i ansöknings- och nyttiggörandefasen skulle stärka internationaliseringsarbetet och landets förmåga att konkurrera om EU-medel.

Innovation

Högskolans forskningsverksamhet sker i samarbete med omgivande samhälle och nyttiggörs i olika omfattning genom innovationer. Som stöd för innovation har högskolan genomfört strategiska satsningar på samverkansorienterade forskningsplattformar och på ett profilområde. Genom samarbeten med externa aktörer skapas en grogrund för innovationer. Högskolan har ett nära samarbete med Krinova Inkubator och Science Park som tillhandahåller innovations- och affärsutvecklingsstöd till studenter och forskare vid högskolan som vill starta företag eller arbeta med ett innovationsprojekt. Högskolan utmärker sig genom att ha innovationsmoment i alla längre utbildningsprogram i vilka studenterna möter avnämare och utvecklar lösningar på olika utmaningar. Oavsett om högskolans studenter kommer att driva bolag, arbeta inom välfärdssektorn eller på ett företag ska studenterna ha ett innovativt och nytänkande förhållningssätt.

Högskolan har även stöd från Innovationskontor Syd (IKS) som är en samarbetsorganisation för innovation och kunskapsbyggande för lärosäten i södra Sverige. Genom HKR Holding AB är högskolan delägare i Balsgård Foodtech AB som utvecklar ny teknik för livsmedelsindustrin i samarbete med Krinovas

innovationsarena. Innovationsverksamheten bildar således en sammanhängande helhet nära knuten till högskolans samverkansorienterade forskningsplattformar för hälsa, skola och verksamhetsutveckling samt högskolans profilområde (FOHRK).

Profilområde

Höskolan Kristianstad har en rad starka forskningsmiljöer och områden såsom Children's and Young People's Health in Social Context (CYPHiSCO), Learning in Science and Mathematics (LISMA) och Food and Meals in Everyday Life (MEAL). I avvaktan på närmare besked om hantering och resurstilldelning har högskolan utvecklat ett tvärvetenskapligt profilområde i samverkan med omkringliggande näringsliv. Profilområdet heter Centre for Food, Health and Retail at Kristianstad University (FOHRK) och är en regional forsknings- och utbildningsmiljö med fokus på mat, hälsa och handel. Forsknings- och utbildningsmiljön ska leda till utveckling av tvärvetenskaplig forskning och utbildning samt bidra till ett mer hållbart samhälle. Ambitionen ska realiseras genom att FOHRK initierar samarbeten över gränserna som genererar mer samproduktion tillsammans med näringslivet och andra intressenter i det omgivande samhället.

Höskolan Kristianstad ligger i en av Sveriges viktigaste regioner för produktion av mat och dryck. Genom åren har samarbeten utvecklats med företag som driver produktutveckling och innovation såväl nationellt som internationellt. Höskolan samarbetar med Krinova Incubator och Science Park, som har ett stort nätverk av företag inom livsmedelsbranschen. Inom områdena livsmedel och handel finns det sedan tidigare ett utvecklat samarbete med näringslivet. Inom området hälsa har högskolan länge varit stark sett till både forskning och utbildning och har sedan 2020 även utbildning på forskarnivå. Sammantaget finns det goda förutsättningar att utveckla en internationellt konkurrenskraftig forsknings- och utbildningsprofil som ska bidra till regional utveckling och tillväxt.

Stärkt akademisk frihet

Höskolan Kristianstad ställer sig bakom SUHF:s uppfattning att det krävs ett grundlagsskydd för den akademiska friheten. Lärosätet välkomnar vidare regeringens intention om att *”den akademiska friheten ska främjas och värnas för att bidra till ett öppet samhälle”*. Såväl forskning som högre utbildning måste garanteras en hög grad av autonomi och akademisk frihet för att kunna bibehålla sin legitimitet och svara upp mot samhällets behov.

Akademisk frihet kräver samtidigt ett akademiskt ansvar. Akademiskt ansvar handlar om att de som är involverade i akademisk verksamhet har en uppgift att säkerställa att deras arbete är vetenskapligt korrekt och etiskt hållbart. I det akademiska ansvaret ligger även lärosätenas relation till det omgivande samhället

och ansvar att upprätthålla allmänhetens förtroende för akademisk forskning och högre utbildning. Universitet och högskolor har ett bakomliggande samhällskontrakt som bygger på ett ömsesidigt utbyte och en ömsesidig respekt men behöver också tillförsäkras institutionell autonomi. Detta innebär att lärosäten ges ett tydligt och definierat oberoende från statlig och politisk styrning och ett fungerande självstyre. Den institutionella autonomi innebär samtidigt ett akademiskt ansvar på ledningsnivå på lärosätena då de behöver visa att resursanvändningen sker effektivt.

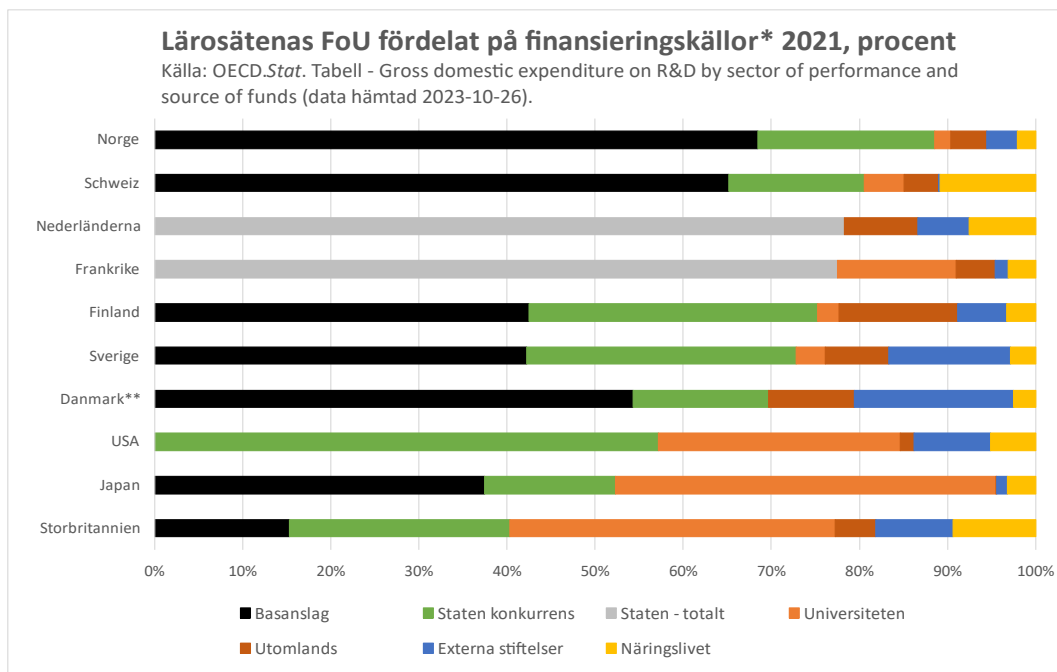
Höjt basanslag

Stärkta basresurser krävs för att säkra lärosätenas grundläggande och långsiktiga ansvar vad gäller rekrytering och finansiering av karriär- och tillsvidareanställningar och därmed även i dimensioneringen av det antal lärare och forskare som är verksamma vid lärosätena. Högre basanslag möjliggör miljöbyggande, prioritering och profilering. Basresursen till lärosätena bör därför höjas i väsentlig omfattning. Højningen kan göras genom en motsvarande sänkning av de statliga forskningsrådets anslag och kan därmed hållas kostnadsneutral i relation till statens budget.

Det direkta basanslaget till forskning vid lärosätena har relativt sett minskat under en längre tid och svenska lärosäten och forskare är i mycket hög grad beroende av externa bidrag för att kunna bedriva forskning. Balansen mellan statliga basanslag och externa bidrag är tydligt förskjuten mot de sistnämnda.

Forskningspropositionen 2016 omfattade en satsning på 2,8 miljarder och 54 procent av medlen gick till de statliga forskningsråden (Vetenskapsrådet, Formas, Vinnova och Forte). Forskningspropositionen 2020 omfattade en satsning på 3,7 miljarder och 75 procent av medlen gick till de statliga forskningsråden.

Högskolans skulle vilja se att denna trend vänds i FOI-propositionen 2024. Framgångsrika forskningsnationer som Danmark, Schweiz och Nederländerna har en väsentligt högre andel basanslag än Sverige och i gengäld en lägre andel statliga medel som delas ut i konkurrens (se diagram på sida 7).

* Översättning av finansieringskällor är hämtad från forskningsrapporten *Konkurrens och styrning i den statliga forskningsfinansieringen* (Roger Svensson, SNS 2023).

** Data för Danmark avser 2020, då fördelning av finansieringen för 2021 inte är uppdaterad i OECD:s statistikdatabas.

Dagens balans mellan basfinansiering och konkurrensutsatta medel, kombinerat med krav på sam- och medfinansiering från vissa finansiärer som binder upp stora delar av basanslaget, leder till att strategiska beslut flyttas till aktörer utanför lärosätena. En hög andel extern finansiering innebär en hög grad av styrning av de frågor som forskningen ägnas åt, en stor andel extern finansiering innebär därmed större risk för politisering av forskningen. Genom ökade basanslag kan den akademiska friheten stärkas i linje med regeringens ambitioner.

Den höga andelen externfinansiering i det svenska forskningssystemet påverkar verksamheten negativt även på andra sätt. Obalansen försämrar lärosätenas autonomi och möjlighet att göra egna strategiska val, skapa attraktiva karriärvägar, reducera antalet osäkra tjänster och minskar förmågan att ta ett långsiktigt och mer strategiskt arbetsgivaransvar. Den fria forskningen hämmas då systemet binder upp interna forskningsmedel för medfinansiering, skapar osäkra arbetsvillkor för forskare och därtill planeringssvårigheter inom verksamheterna. Lärosäten riskerar bli ”forskarhotell” där enskilda forskare arbetar utan engagemang för helheten. Att planera verksamheten försvåras. Anställda lärare kan exempelvis med mycket kort varsel försvinna ur undervisningen när de får externa anslag – med akuta bemanningsproblem som följd. En hög andel externa forskningsresurser skapar således ett system som är styrt, har höga transaktionskostnader, skapar osäkerhet för forskare och för lärosätesledningar samt ger en negativ inverkan på kvaliteten i utbildningsverksamheten.

Sverige bör, som jämförbara länder, ändra resursfördelningen så att externa anslag står för en mindre del och basanslag för en större. Detta kan ske samtidigt med stärkt excellens om tydligare krav ställs på lärosätena att redovisa hur resurserna används. Väl utvecklade interna styrsystem, med intern konkurrens, incitament kopplat till produktivitet och med utrymme för strategiska satsningar, kan vara mer excellensdrivande än extern konkurrens om forskningsmedel. Genom att ställa krav på att lärosätena utvecklar kvalitetsdrivande system för intern fördelning av forskningsresurser möjliggörs en omfördelning från extern till lärosätesintern finansiering, till gagn för excellens. Ansvarsutkrävande och uppföljning bör ske genom utvecklade dialoger mellan lärosätena och utbildningsdepartementet där produktivitet, det vill säga produktion i relation till resurser, står i fokus. Dialogerna kan kompletteras genom att de myndigheter som regelbundet granskar högskolesektorn, som Universitetskanslersämbetet och Riksrevisionen, får ett utökat uppdrag att följa upp resursfördelningen.

Högskolans uppfattning är att statliga forskningsråd, oavsett namn och profil, fortsättningsvis kommer att ha en nyckelroll i framtidens forskningslandskap. Den öppna, breda forskningen ska dock hanteras av lärosätena själva och forskningsråden bör, istället för att tillhandahålla ospecifika öppna utlysningar, främst fokusera på riktade utlysningar av nationellt intresse. Dagens öppna utlysningar har ett tudelat problem: de är tidskrävande att söka och utfallet kan hamna långt från regeringens målsättningar. Därför förordar högskolan en tydligare rollfördelning och en profilering av råden där hänsyn tas till nationella målsättningar. Den omfördelning av resurser som högskolan vill se, från forskningsråden till förmån för basanslag, bör därför i första hand tas från resurser avsedda för öppna utlysningar.

Stärkt basresurs för att forskningsanknyta utbildningar

Kompetensförsörjningen för samhällets behov genom högre utbildning vilande på vetenskaplig grund är ett av lärosätenas viktigaste uppdrag. Utbildningssektorn har tagit stora steg för att akademisera ett flertal yrken. Genom forskningsanknytning av breda professionsutbildningar skapas högre kvalitet i de aktuella verksamheterna. Dessutom skapas en bred akademisk förståelse och grundläggande forskningskompetens samt förmåga att nyttiggöra forskningsresultat. Genom att forskningsanknyta yrkesförberedande utbildningar skapas därmed en framtidsorienterad högre bildningsnivå som kan vara avgörande för nationell konkurrenskraft. Detta på motsvarande sätt som bred läskunnighet lade grund för en positiv samhällsutveckling under tidigare århundranden. Detta stärker samhällets resiliens och omställningsförmåga och kommer sannolikt att minska behoven av vidareutbildning i framtiden.

Den pusselbit som saknas i sammanhanget är en ökning av högskolornas basresurs för att säkra forskningsanknytning av utbildningarna. Det råder i dag stor brist på disputerade lärare inom sjuksköterske- och lärarutbildningarna samtidigt som regeringen återkommande har uppmärksammat vikten av att öka utbildningsvolymen inom dessa samhällsviktiga professionsutbildningar. Antalet forskarutbildade lärare inom dessa områden behöver öka. I ett större perspektiv är det tydligt att många av de samhällsviktiga professionsutbildningarna återfinns på högskolor där forskningsanslagen är små, vilket Högskolan Kristianstad, där 20 procent av omsättningen utgörs av forskning, väl exemplifierar. Lärosäten med yrkesförberedande utbildningar som utvecklar egna forskarutbildningar bör få resurser tillförda för att genomföra dessa. En sådan åtgärd skulle stärka utbildningarnas forskningsanknytning och bidra till kompetensförstärkningen inom dessa områden.

Den ökning av utbildningsplatser för lärare och sjuksköterskor som har gjorts under senare år, och som får sin fortsättning genom examinationsmålen för 2024, behöver kompletteras med höjda forskningsanslag. Möjligheterna till externfinansierad forskning inom utbildningsvetenskap och hälsovetenskap är lägre än inom andra områden och staten behöver därför ta ett större ansvar. Enligt SCB gick 43 procent av universitets- och högskolesektorns FoU-utgifter till STEM-ämnena (område 1: naturvetenskap och område 2: teknik) år 2021. En förstärkning bör i första hand ske genom en höjd basresurs för forskning. Då kan forskningsfinansieringen få direkt påverkan på viktiga utbildningsområden.

Högskolans bedömning är att en ökning av basresursen för forskning motsvarande 24 000 kr/HST är långsiktigt nödvändig för att knyta forskning till högre utbildning inom viktiga framtidsyrken. Högskolan har i dag vitala forskningsmiljöer knutna till utbildningsområden med stor efterfrågan på arbetsmarknaden. Forskarutbildningarna inom vårdvetenskap och pedagogiskt arbete stärker Högskolan Kristianstads möjligheter att bidra till den regionala och nationella kompetensförsörjningen. Ett naturligt steg för högskolan är att utveckla nya forskarutbildningar inom andra ämnen i syfte att skapa fler kompletta kunskapsmiljöer. På så sätt skulle högskolan kunna upprätthålla högsta möjliga kvalitet, och nå excellens, inom flertalet starka ämnesområden och därmed även tydliggöra lärosätets profil.

Avvecklat produktivitets- och effektivitetskrav

Det har skett en påtaglig urholkning av ersättningsbeloppen för högre utbildning i reella termer sedan mitten av 1990-talet, mycket beroende på produktivitetsavdraget. Mekanismen innebär att alla lärosäten får minskad tilldelning varje år och samtidigt ska bli effektivare genom en produktivitetsökning. Avdraget är i längden skadligt för den verksamhet som bedrivs vid ett lärosäte. I praktiken leder det till färre kontakttimmar mellan lärare och studenter, svårigheter att utveckla och använda digitaliseringens möjligheter,

bristande förmåga att ta hand om nya studentgrupper och minskade möjligheter att möta den ökade psykiska ohälsan hos studenter. En generell höjning för samtliga utbildningsområden behövs för att återställa lärosätenas förmåga att bedriva högre utbildning av högsta vetenskaplig kvalitet och som bidrar till att Sverige förblir en ledande kunskapsnation. Själva produktivitetsavdraget bör slopas och ersättas av mer utvecklade former för uppföljning av lärosätenas effektivitet.